

Supervízia v pomáhajúcich profesiách a potreba jej legislatívneho rámca na Slovensku

Supervision in assisting professions and the need for its legislative framework in Slovakia

Anton Doktorov

Evito o. z., Penzión Steffi, Zariadenie pre seniorov

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce svätej Alžbety, Bratislava, Inštitút Dr. P. Blahu, Skalica

Recenzent/Review: prof. PaedDr. Ing Miroslav Paľun, PhD., MHA., MBA., I_P.IGIP.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce svätej Alžbety, Bratislava

Submitted/Odoslané: 30. 10. 2021

Accepted/Prijaté: 15. 11. 2021

Abstrakt:

Tento článok pojednáva o súčasnom legislatívnom ukotvení pojmu supervízia v pomáhajúcich profesiách. Článok obsahuje rozbor súčasnej situácie a ponúka nové návrhy riešenia, zdôvodnenie nového návrhu riešenia. Pojednáva o potrebách supervízie v zariadeniach sociálnych služieb, hlavne z pohľadu prijímateľov sociálnych služieb, ako i ich poskytovateľov.

Kľúčové slova: Legislatíva, pomáhajúce profesie, sociálna práca, supervízia, zariadenia sociálnych služieb, zariadenie pre seniorov.

Abstract: This article deals with the current legislative anchorage of the

concept of supervision in assisting professions. The article contains an analysis of the current situation and offers new solutions proposals, justification for a new solution proposal. It deals with supervision needs in social service facilities, especially from the perspective of social service beneficiaries, as well as their providers

Key words: Legislation, Assisting Professions, Social Work, Supervision, Social Services Equipment, Equipment for Seniors.

Úvod

Pojem supervízia nie je úplne nový v sociálnej praxi a v sociálnej teórii.

V našej krajine však patrí k novším pojmom, pričom len pomaly sa dostáva do sociálnej praxe. V našom článku sme si dali za cieľ rozobrať legislatívne uchopenie tohto pojmu, nakoľko máme dojem (a prax to každodenne dokazuje), že toto uchopenie je pomerne povrchné. V našom článku budeme vychádzať z cieľov supervízie v pomáhajúcich profesiách, predovšetkým však v organizáciách poskytujúce sociálne služby. V článku poukážeme na nedostatočne definovaný pojem supervízie, na úplne nedefinované atribúty supervízie, ktoré umožňujú organizáciám poskytujúce sociálne služby pristupovať ku nej formalisticky a ľahostajne.

Ciele supervízie

Supervízia má nezastupiteľnú úlohu v systéme sociálnej práce, predovšetkým však v organizáciách poskytujúcich sociálne služby. Oláh v svojej publikácii uvádza: (Oláh, 2008, s.9) „Podľa M. Scherpnera (1999) supervízia zaručuje zvyšovanie profesionálnej kompetencie sociálnych pracovníkov, chráni klienta pred nekompetentnými intervenciami poradcu, vedie k rozširovaniu možností a alternatív pri riešení problémov klienta a ku korigovaniu neefektívnych postupov. Je súčasne prevenciou syndrómu vyhorenia, ktorý sa u sociálnych pracovníkov

prejavuje menšou citlivosťou ku klientom, formálnym prístupom, nezaujmom, snahou čo najskôr ukončiť prípad...“

Vidíme tu, že supervízia zvyšuje profesionalitu a odbornú úroveň sociálnych pracovníkov, ktorí pracujú v interakcii s prijímateľom sociálnej služby. Pojem „sociálny pracovník“ tu treba chápať v širšom kontexte, nakoľko zákon 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov uvádza v odstavci 1, §5 nasledovné: „Kvalifikačný predpoklad na výkon odbornej činnosti sociálnym pracovníkom je získané vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore sociálna práca,..“ Preto z pohľadu praktického výkonu supervízie v organizáciách, ktoré:

- poskytujú sociálne služby
- vykonávajú štátnu správu v oblasti poskytovaní výkonu štátnej správy v oblastiach sociálnych vecí
- vykonávajú prenesenú štátnu správu a výkon samosprávnych činností na úseku „sociálnej pomoci“ v zmysle odstavca d) § 2 zákona 416/2001 Z. z.

budeme hovoriť pod pojmom „sociálny pracovník“ myslieť aj nasledovné kategórie zamestnancov:

- zamestnanci vykonávajúci odborné činnosti v zmysle §16 zákona 448/2008 Z.z.

- zamestnanci štátnej správy na pracovných pozíciách (štátnozamestnanecké miesto), ktorí rozhodujú v správnom konaní o požiadavke sociálneho klienta (napríklad na úseku pomoci v hmotnej núdzi)

Takto rozšírenou definíciou obídeme obmedzenia, nakoľko odborné činnosti v zariadeniach sociálnych služieb vykonávajú aj zamestnanci v zamestnaneckom pomere na pracovných pozíciách:

- opatrovateľ
- rehabilitačný pracovník
- tlmočník,

ktorí nespĺňajú zákonné požiadavky na sociálneho pracovníka (základné vzdelanie a kurz opatrovateľa, vzdelanie v oblasti fyzioterapie, vzdelanie v oblasti tlmočenia). Tak isto štátnozamestnanecké miesto, napríklad na oddelení Pomoci v hmotnej núdzi, náhradného výživného a štátnych sociálnych dávok na úradoch práce si vyžaduje len splnenie predpísaného vzdelania prvého alebo druhého stupňa vysokej školy (pracovná pozícia samostatný radca), pričom títo zamestnanci vykonávajú štátnu správu, ktorá spočíva v rozhodovaní v správnom konaní v prvom stupni napríklad o

poskytnutí dávky v hmotnej núdzi. Títo zamestnanci však neposkytujú sociálnu službu, ale prichádzajú pravidelne do styku so sociálnym klientom (rozhodovanie v správnom konaní v prvom stupni nie je sociálna služba v zmysle platnej legislatívy). Všetci máme za to, že aj zamestnanci úradov práce, sociálnej poisťovne a zdravotných poisťovní, ktorí prichádzajú do interakcie so sociálnym klientom, nutne supervíziu potrebujú. Preto ako záver tejto úvahy môžeme prijať fakt, že supervíziu potrebujú všetci zamestnanci, ktorí priamo poskytujú sociálne služby výkonom odbornej činnosti (Zákon 448/2008 Z.z.) alebo prichádzajú do kontaktu so sociálnym klientom, pričom priamo rozhodujú o jeho ďalšom sociálnom statuse. Preto by bolo na mieste zaviesť nový pojem pre oblasť supervízie, a to: **sociálny zamestnanec**.

Preto môžeme tvrdiť, že supervízia pre sociálneho zamestnanca pomáha:

- Spoznať samého seba
- Spoznať svoje psychické predpoklady a danosti a využiť ich
- Spoznať lepšie svoje pracovné miesto v interakcii s ostatnými zamestnancami
- Spoznať psychické rozpoloženie klienta
- Porozumieť správaniu sa klienta

- Lepšie verbálne aj neverbálne komunikovať s klientom
- Porozumieť poslaniu organizácie, v ktorej pracujú
- Motivovať zamestnanca pre výkon práce
- Zvyšovať odbornosť zamestnanca
- Zlepšiť sociálnu komunikáciu zamestnanca s okolím

Preto má supervízia mimoriadnu dôležitú pozíciu v systéme sociálnej práce. Problémom je to, že pokiaľ supervízia nebude presne ukotvená v sociálnej legislatíve, môže dochádzať a aj dochádza k ľahkovážnemu prístupu k systému supervízie, ktorý obsahuje:

- Samotný proces supervízie podľa formy a metódy
- Frekvencia výkonu procesu supervízie
- Výberu metódy a formy supervízie
- Výstupy zo samotného procesu supervízie
- Kontrolný systém supervízie

Vaska (Vaska, 2012, s.19) uvádza: „V súčasnosti rozlišujeme tri základné funkcie supervízie:

- administratívnu (riadiaciu, príp. normatívnu),
- vzdelávaciu (formatívnu),
- podpornú (restoratívnu)“

Z uvedeného si môžeme dať odpoveď na názov tejto state. Ako cieľ supervízie vidíme hlavne jej podpornú funkciu. Je nesmierne dôležitá

Legislatívny rámec supervízie na Slovensku

Vaska (Vaska, 2012, s.17) uvádza: *“Supervízia je nástrojom rozvoja profesie sociálnej práce od jej počiatkov, ktoré sa datujú ku koncu 19. storočia minulého tisícročia. Jej vznik a celý priebeh je úzko spätý, a v podstate aj kopíruje, s vývojom sociálnej práce a najmä v kontexte profesionálnej prípravy sociálnych pracovníkov a vzniku prvých škôl a organizácií poskytujúcich služby sociálnej práce.“*

Zákon 448/2008 Z. z. stanovuje v odseku 12 §9 nasledovné: *Poskytovateľ sociálnej služby je povinný na účel zvýšenia odbornej úrovne a kvality poskytovanej sociálnej služby vypracovať a uskutočňovať program supervízie. Toto ustanovenie sa nevzťahuje na sociálne služby uvedené v § 32a, 32b, § 42 až 47, § 56 a § 58 až 60.“* Ďalej je supervízia v tomto zákone ukotvená v Prílohe č. 2 k zákonu č. 448/2008 Z. z. v znení zákona č. 485/2013 Z. z., ktorá sa venuje podmienkam kvality poskytovanej sociálnej služby. Tieto podmienky rieši na štyroch úrovniach, a to:

- Oblasť
- Kritérium
- Štandard
- Indikátory

Supervízia je spomínaná v oblasti č. III, s názvom „Personálne podmienky“, kritérium 3.4 : „Systém supervízie u poskytovateľa sociálnej služby“, v nasledovnom štandarde:

„ **Štandard:** Poskytovateľ sociálnej služby uvedenej v § 19, 21, § 24a až 24d, § 25 až 29, § 31, 32, § 33 až 41, § 52 až 55 a § 57 má vypracovaný systém supervízie poskytovania sociálnej služby, ktorý aktívne realizuje a pravidelne hodnotí. Supervízia je pravidelne poskytovaná na úrovni supervízie organizácie alebo riadiacej supervízie pre manažment a pre zamestnancov poskytovateľa sociálnej služby priameho kontaktu s prijímateľom sociálnej služby skupinovou formou alebo individuálnou formou.“ Plné bodové hodnotenie kvality poskytovateľa sociálnych služieb vyžaduje naplnenie nasledovných indikátorov:

„Poskytovateľ sociálnej služby má písomne vypracovaný komplexný plán supervízie, ktorý aktívne realizuje a pravidelne hodnotí. Poskytovateľ sociálnej služby aktívne vytvára podmienky na realizovanie pravidelnej supervízie na všetkých úrovniach: supervízie organizácie, riadiacej supervízie pre manažment a

supervízie pre zamestnancov poskytovateľa sociálnej služby priameho kontaktu s prijímateľom sociálnej služby skupinovou formou alebo individuálnou formou. Poskytovateľ sociálnej služby zabezpečuje pravidelnú externú supervíziu organizácie alebo riadiacu supervíziu pre manažment minimálne raz ročne a externú supervíziu alebo internú supervíziu pre zamestnancov poskytovateľa sociálnej služby priameho kontaktu s prijímateľom sociálnej služby skupinovou formou alebo individuálnou formou minimálne raz ročne.“

Tu môžeme zniest' niekoľko závažných pripomienok. Znenie zákona totiž obsahuje veľa vágnych pojmov, ktoré ukladajú poskytovateľovi sociálnych služieb, pričom takéto pojmy sa nedajú vyhodnocovať a ani kontrolovať. Chýba totiž zákonná norma, ktorá by tieto pojmy presne definovala, prípadne im priradila presný význam. Ide najmä o tieto pojmy:

- „aktívne realizuje a pravidelne hodnotí“ -nikto nepozná význam týchto slov. Stačí hodnotenie raz za mesiac, rok, päť rokov? Ako kontrolný orgán skonštatuje nesplnenie tejto povinnosti?
- „aktívne vytvára podmienky na realizovanie pravidelnej supervízie“- ako kontrolný orgán zhodnotí, či poskytovateľ sociálnej služby naozaj aktívne vytváral podmienky? Stačí napríklad, že mal naozaj záujem niečo urobiť, aby sa realizovala

supervízia? Slovo aktívne totiž nie je definované!

- „Poskytovateľ sociálnej služby zabezpečuje pravidelnú externú supervíziu organizácie alebo riadiacu supervíziu pre manažment minimálne raz ročne“ – ako sa vyhodnotí pojem zabezpečuje? Napríklad, že ju u niekoho objedná? Taká istá je situácia pri zamestnancoch. Prečo zákon nešpecifikuje:

- Minimálny obsah supervíznej správy
- Uloženie supervíznych správ a stanovenie úložnej lehoty
- Opatrenia vedenia poskytovateľa sociálnych služieb na zistenia uvedené v supervíznych správach
- Povinnosť kontrolných orgánov kontrolovať a vyhodnocovať účinnosť týchto opatrení

Ďalšie ukotvenie supervízie v našej sociálnej legislatíve je v zákone č. 305/2005 Z. z.,

a to v v odstavci k) §79, ktorý rieši podmienky akreditácie, ktorý uvádza: „

„**k)** písomne vypracovaný program supervízie a spôsob zabezpečovania programu supervízie vykonávaných opatrení, na ktoré žiada akreditáciu; na program supervízie § 93 ods. 9 platí rovnako“

Ďalej je riešená problematika supervízie v odstavci 9) §93 tohoto zákona:

„9) Program supervízie obsahuje ustanovené náležitosti a zhodnotí sa do 31. januára za predchádzajúci kalendárny rok. Program supervízie na účely sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately môžu vykonávať len fyzické osoby, ktoré skončili odbornú akreditovanú prípravu supervízora v oblasti sociálnej práce alebo poradenskej práce.“ V novom paragrafe 93a tento zákon rieši vedenie zoznamu supervízorov na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny. V zákone č.219/2014 Z. z. legislatíva rieši podmienky supervízie pre výkon samostatnej praxe.

Záver

V našom článku sme sa zaoberali legislatívnym uchopením pojmu supervízia v slovenskej legislatíve. V našom článku sme prišli na niekoľko závažných nedostatkov, ktoré na tomto mieste zrekapitulujeme. Ide o tieto nedostatky:

- Nejednotnosť v definovaní objektu supervízie. Zákon niekde správne hovorí o „zamestnancov poskytovateľa sociálnej služby priameho kontaktu s prijímateľom sociálnej služby“, čo je správne. Inde však zákon hovorí o sociálnych pracovníkoch, čo je už menej presné. V našom článku sme zaviedli a navrhli používať pojem „sociálny zamestnanec“ s presným

definovaním, o akých zamestnancov sa jedná.

- Zákon 448/2008 Z. z. pri ukladaní konkrétnych povinností pre poskytovateľa sociálnych služieb používa vágne pojmy, čím sa táto časť zákon stáva nekontrolovateľná, neposudzovateľná, alebo len subjektívnym spôsobom. Zároveň vytvára priestor pre veľký formalizmus supervízie v týchto organizáciách.

Zoznam bibliografických odkazov

[1] OLÁH, M. – SCHAVEL, M. – TOMKA, M. : *Príručka pre skvalitnenie supervízie v detských domovoch*. Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci. Vydanie prvé. Bratislava 2008. 35 strán. SBN 978-80-969905-0-4.

[2] OLÁH, M. – SCHAVEL, M.: *Sociálne poradenstvo a komunikácia*. Prešov, PBF PU, 2006. 11.

[3] OLÁH, M. 2005. *Supervízia v sociálnej práci*. Prešov : PBF, 2005. ISBN 80-8068-307-7.

[4] VASKA L. - ČAVOJSKÁ K. *Supervízia u začínajúcich profesionálov vo výkone sociálnej práce*. Výskumná správa . © IRIS – Vydavateľstvo a tlač, s. r. o., Bratislava Prvé vydanie, 2012, 111 strán, ISBN 978-80-89238-72-9 EAN 9788089238729

Zákony:

[5] Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov

[6] Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky

[7] Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

[8] Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Kontakt na autora:

Anton Doktorov, doc. Ing. PhD., mim. prof.

Evito o. z., Penzión Steffi, Zariadenie pre seniorov

Prúdová 14, 821 05 Bratislava

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce svätej Alžbety, Bratislava,

Inštitút Dr. P. Blahu

Potočná 58

909 01 Skalica

e-mail: anton.doktorov11@gmail.com

Odborný profil autora:

Pôsobí ako vysokoškolský učiteľ a v súčasnosti ako aj sociálny pracovník v Zariadení pre seniorov. Venuje sa metodológii vedeckého výskumu. Pôsobil ako riadiaci pracovník, napríklad ako starosta Petržalky, riaditeľ alebo zástupca riaditeľa odborných inštitúcií. Venuje sa manažmentu a vzdelávaniu. Má skúsenosti ako odborný garant národných projektov riešených v rámci ESF. Je absolventom dopĺňujúceho pedagogického štúdia. V svojich publikáciách sa venuje teórii vzdelávania a manažmentu. Pôsobil aj ako novinár. Od roku 2020 je spoluzakladateľom neziskovej organizácie Akadémia humanitných a medzikulturálnych štúdií Edith Steinovej, n. o.. Zároveň pôsobí ako člen predsedníctva občianskeho združenia EVITO o. z. Blatná na Ostrove 255, 930 32 Blatná na Ostrove, neverejného poskytovateľa sociálnych služieb, Zariadenie pre seniorov, Penzión STEFFI, Prúdoká 14, 821 05 Bratislava. Baví ho manažment, učiteľ, príroda a história automobilizmu.